

Zicht op vroeg vreemdetalenonderwijs

*Monitoringsonderzoek maximaal 15%
Engels/Frans/Duits in het basisonderwijs*

KBA Nijmegen
Expertisecentrum Nederlands

Nijmegen, december 2017

Auteurs:

KBA Nijmegen:
Tessa Jenniskens
Bianca Leest
Maarten Wolbers

Expertisecentrum Nederlands:
Marian Bruggink
Christel Dood
Evelien Krikhaar

Projectnummer: 2017.750

© 2017 KBA Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van KBA Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Samenvatting

Op 1 januari 2016 is de wetswijziging in werking getreden waarmee scholen maximaal 15% van hun onderwijstijd in het Engels, Duits of Frans mogen aanbieden. Bij de behandeling van het wetsvoorstel in 2015 zijn enkele moties ingediend die vroegen om verder onderzoek naar (onbedoelde) effecten van deze wetswijziging. Dit onderzoek is in het najaar van 2017 in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) door KBA Nijmegen en het Expertisecentrum Nederlands uitgevoerd.

Uit dit onderzoek blijkt dat slechts een klein deel van de scholen volledig gebruik maakt van de wettelijke ruimte om tot 15% (3,5 uur per week) van de onderwijstijd in een vreemde taal aan te bieden. Vrijwel alle vvto-scholen (97%) bieden gemiddeld tot twee uur per week onderwijs in de andere taal aan.

Bij negen op de tien scholen gaat het hierbij om Engels. Het onderwijs in de andere taal wordt in de regel door de groepsleerkracht gegeven of door een combinatie van een groepsleerkracht en een vakleerkracht. Wat betreft het ERK-niveau van deze groepsleerkrachten valt op dat van slechts een op de vijf groepsleerkrachten bekend is dat ze aan het aanbevolen B2-niveau voldoen, en dat van 53% van de groepsleerkrachten het niveau niet overlegd kan worden. Echter, over ruim 60% van de scholen wordt gerapporteerd dat de groepsleerkrachten wel specifieke scholing hebben gevolgd; dit kan erop wijzen dat het mogelijk beter is gesteld met de taalvaardigheid dan de resultaten ten aanzien van de ERK-niveaus op het eerste oog doen vermoeden.

Een andere zorg bij de behandeling van het wetsvoorstel ging over de relatie tussen vvto en de toegankelijkheid van het basisonderwijs. Hiervoor is gekeken naar de ouderbijdrage en het aandeel gewichtenleerlingen op een school. De ouderbijdragen voor de vvto-scholen zijn niet verhoogd sinds de invoering van de verruimde wetgeving in 2016. Wat betreft de vergelijking in ouderbijdragen tussen vvto- en eibo-scholen blijkt dat in het huidige schooljaar de ouderbijdrage wel significant hoger is op vvto-scholen, maar concreet gaat het hier om een relatief klein bedrag, ongeveer 6 euro. Verder zien we dat vvto-scholen relatief vaker worden bezocht door leerlingen zonder leerlinggewicht, 92% in vergelijking tot 88% op eibo-scholen. Voor beide schooltypen geldt overigens dat er over de periode van schooljaar 2014-2015 tot schooljaar 2016-2017 een groei te zien is: zowel op de vvto-scholen als op de eibo-scholen zijn er relatief meer leerlingen zonder gewicht in 2016-2017 (na de wetswijziging). Deze groei in het percentage leerlingen zonder gewicht blijkt sterker te zijn voor eibo-scholen dan voor vvto-scholen. Overigens sluit deze constatering aan op een landelijke ontwikkeling: door een stijging van het opleidingsniveau van de ouders daalt het aandeel gewichtenleerlingen in het po. Hoewel het erop lijkt dat eibo-scholen met veel gewichtenleerlingen de focus op het Nederlands willen leggen en daarom bewust niet voor vvto lijken te kiezen, kunnen we niet met zekerheid zeggen wat hier de oorzaak en wat het gevolg is.

Tot slot is de samenhang tussen het aanbieden van vvto en de beheersing van de Nederlandse taal bij leerlingen onderzocht aan de hand van de toetsgegevens van vijf taaltoetsen (midden groep 5). Gebleken is dat de leerlingen op vvto-scholen op vier van de vijf taaltoetsen gemiddeld significant hogere scores behalen dan de landelijke norm, wanneer voor verschillen in de leerlingpopulatie tussen vvto-scholen en eibo-scholen naar aandeel gewichtenleerlingen wordt gecorrigeerd. Er is verder geen samenhang gevonden met de invoering van vvto op de school.

Scholen die in de onderzochte periode vvto hebben ingevoerd, hebben voor en na de invoering van vvto vergelijkbare leerlingsscores op de genoemde taaltoetsen. Kortom, er is geen (nadelig) verband gevonden tussen de wetswijziging / introductie van vvto en de Nederlandse taalvaardigheid van leerlingen.

Bevindingen in het onderzoek wijzen erop dat geen negatief verband bestaat tussen de wetswijziging en de toegankelijkheid van het onderwijs noch de beheersing van de Nederlandse taal, maar ook dat de vaardigheden van leraren nog niet altijd op het aanbevolen niveau zijn.

Inhoudsopgave

Samenvatting	iii
1. Inleiding	1
1.1 Aanleiding en achtergrond	1
1.2 Onderzoeksvragen en onderzoeksopzet	2
2. Vormgeving en onderwijstijd vvto	7
3. Taalvaardigheid van de vvto-leerkrachten	11
4. Vvto en de toegankelijkheid van het basisonderwijs	15
5. Vvto en de beheersing van het Nederlands	20
5.1 Drie-Minuten-toets	24
5.2 AVI	26
5.3 Begrijpend Lezen	27
5.4 Woordenschat	29
5.5 Spelling	30
6. Conclusies en reflectie	32

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en achtergrond

Vreemdetalenonderwijs op de basisschool wordt in Nederland sinds 1986 verplicht aangeboden in de vorm van 'Engels in het basisonderwijs' (Eibo). Het gaat hierbij om de verplichting tot het geven van Engels in het basisonderwijs. In de onderwijspraktijk gebeurt dit meestal in groep 7 en 8. De laatste jaren zijn er echter steeds meer scholen die al eerder een vreemde taal aanbieden, vaak al vanaf groep 1, maar soms ook vanaf groep 3 of groep 5.

Het aantal scholen dat vroeg vreemdetalenonderwijs (vvto) aanbiedt is de laatste jaren enorm gestegen: van 30 scholen in 2003 naar ongeveer 1100 scholen in 2013. De meeste van deze vvto-scholen bieden Engels als vreemde taal aan, maar er is ook een aantal scholen dat in plaats van Engels, Duits of Frans aanbiedt¹.

Het hanteren van vroeg vreemdetalenonderwijs kan leiden tot de situatie dat een deel van het onderwijs op de basisschool niet meer in de moedertaal wordt aangeboden, zoals wel wettelijk is voorgeschreven. Deze situatie werd enige tijd gedoogd. Toen er echter steeds meer scholen vvto gingen aanbieden en het aandeel in de vreemde taal daarbij soms uitgebreid werd naar meer dan een tot twee lessen per week, en er daarmee ook andere onderwijsactiviteiten in de vreemde taal werden aangeboden, ontstond er behoefte aan duidelijkheid en aanvullende wet- en regelgeving. Er waren zorgen rondom het invoeren van vvto, onder andere over het effect van de mate van aanbod van de vreemde taal op de ontwikkeling van de beheersing van het Nederlands en over de kwaliteit van het aanbod in de vreemde taal en de al dan niet beperkte opbrengsten daarin. De Pilot 15% vvto en het flankerende onderzoek FLiPP (Foreign Languages in Primary schools Project)² hebben vervolgens duidelijk gemaakt dat een aantal zorgen niet bevestigd werden door het onderzoek en dat vroeg beginnen met een uitgebreid aanbod vreemdetalenonderwijs niet noodzakelijkerwijs negatieve effecten heeft op de ontwikkeling van het Nederlands. Zo bleek de woordenschat Nederlands bij vvto-leerlingen in groep 1 en 2 zich normaal tot zelfs bovengemiddeld te ontwikkelen, en leken de leerlingen hierbij niet gehinderd te worden door het aanbod van een vreemde taal op school. De mate van effect in de ontwikkeling van de beheersing van de vreemde taal (in de Pilot 15% vvto: Engels) was wel gerelateerd aan het aantal minuten aanbod per week en de vaardigheid in de vreemde taal door de leerkracht.

Na de Pilot 15% vvto is een wetswijziging voorgesteld die het mogelijk maakt om vroeg vreemdetalenonderwijs aan te bieden tot maximaal 15% van de onderwijstijd (dat is maximaal 3,5 uur per week), onder bepaalde voorwaarden. Hieronder valt het werken volgens de kwaliteitsstandaard vvto, opgesteld door het Platform vvto, onder leiding van Nuffic. Nuffic accrediteert tevens de drie keurende instanties (Cedin, EarlyBird en Talent) die bij voldoen aan de standaard vvto het 'keurmerk vvto' aan scholen mogen uitreiken. Op 1 januari 2016 is de wetswijziging in werking getreden waarmee scholen maximaal 15% van hun onderwijstijd in het Engels, Duits of Frans

1 Deze gegevens zijn afkomstig van Nuffic, de instantie die als kenniscentrum voor internationalisering van het onderwijs fungeert en scholen adviseert en ondersteunt bij het aanbieden van vvto.

2 Unsworth, S., Persson, L., Prins, T., & Bot, K. de (2012). Eindverslag FLiPP. Rijksuniversiteit Groningen en Universiteit Utrecht

mogen aanbieden. Bij de behandeling van het wetsvoorstel in 2015 zijn enkele moties ingediend die vroegen om verder onderzoek naar (onbedoelde) effecten die mogelijk aanleiding zouden zijn voor aanvullende maatregelen. De moties benoemden drie hoofdkwesties:

- In hoeverre heeft de introductie van vroeg vreemdetalenonderwijs (vvto) een onbedoeld negatief effect op de toegankelijkheid van het basisonderwijs?
- Voldoen de vaardigheden in de andere taal van betrokken leerkrachten aan het aanbevolen niveau dat door Nuffic in de kwaliteitsstandaard vvto is opgenomen?
- In hoeverre heeft vvto mogelijk een onbedoeld negatief effect op de beheersing van de Nederlandse taal van de leerlingen op de scholen die vvto-onderwijs aanbieden?

Dit rapport beschrijft de resultaten van het onderzoek naar bovengenoemde kwesties.

De wetswijziging is van kracht geworden op 1 januari 2016, en het onderzoek richt zich op het schooljaar 2016-2017. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met het gegeven dat scholen die nu mogelijk gebruikmaken van de wettelijke ruimte in de praktijk vaak al eerder begonnen zijn met het aanbieden van vvto. Vandaar dat een deel van het onderzoek zich ook zal richten op informatie uit eerdere schooljaren.

Leeswijzer

In de volgende hoofdstukken beschrijven we eerst beknopt de onderzoeksvragen die het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap wilde beantwoorden met het onderhavige onderzoek. In de daarop volgende hoofdstukken beschrijven we resultaten van het onderzoek aan de hand van de vier hoofdvragen van het onderzoek. In hoofdstuk 2 gaan we in op de vormgeving en de tijd die aan het onderwijs in de vreemde taal wordt besteed. In hoofdstuk 3 en 4 wordt achtereenvolgens de taalvaardigheid van de bij het vvto betrokken leerkrachten beschreven en wordt in gegaan op de relatie tussen vvto en de toegankelijkheid van het onderwijs. De relatie tussen vvto en de beheersing van het Nederlands wordt in hoofdstuk 5 beschreven. Het rapport sluit af met conclusies en reflectie op de onderzoeksresultaten.

1.2 Onderzoeksvragen en onderzoeksopzet

De moties die bij de behandeling van de wet zijn ingediend hadden als onderliggende teneur dat er behoefte bestond om in beeld te brengen wat de gevolgen waren van de wetswijziging en of er (onbedoelde) gevolgen optreden die nopen tot aanvullende maatregelen. Hieruit zijn de volgende vier onderzoeksvragen gedestilleerd:

- Hoeveel scholen in het basisonderwijs maken gebruik van de mogelijkheid om onderwijs in een andere taal aan te bieden (tot het wettelijk maximum van 15% van de onderwijstijd)?
- Voldoen de vaardigheden in de andere taal van betrokken leerkrachten aan het aanbevolen niveau dat door Nuffic in de kwaliteitsstandaard vvto is opgenomen?
- In hoeverre vertoont de introductie van meertalig onderwijs een (negatieve) samenhang met de toegankelijkheid van het basisonderwijs?
- In hoeverre bestaat er een samenhang tussen vvto (tot maximaal 15% van de onderwijstijd) en de Nederlandse taalbeheersing van leerlingen?

Het onderzoek bestond uit een online/telefonische vragenlijst uitgezet onder vvto-scholen en scholen die geen vvto aanbieden (de controlegroep). Aanvullend is gebruik gemaakt van bestaande databronnen in de vorm van Cito LVS-taaltoetsgegevens. Met deze aanpak kunnen we

het vvto-aanbod en leerkrachtvaardigheden in beeld brengen en de samenhang tussen enerzijds (de invoering van) vvto en anderzijds de toegankelijkheid van het basisonderwijs en de beheersing van het Nederlands onderzoeken. We spreken hier van samenhang omdat we geen causaliteit kunnen vaststellen. Een onderzoek dat de effecten van vvto en van de wetgeving die tot 15% vvto toestaat zou willen vaststellen vereist immers een (quasi-) experimentele opzet. Daarbij zou van scholen die op belangrijke kenmerken vergelijkbaar zijn een willekeurig deel de interventie (vvto) toegewezen krijgen (de experimentele groep) en zou een andere deel van de scholen de interventie niet krijgen (de controlegroep). Vervolgens zou de ontwikkeling van de scholen gemeten moeten worden in de periode voor en na de interventie. Een dergelijke opzet is echter niet mogelijk, omdat scholen zelf kiezen of en wanneer ze vvto gaan geven. Vanwege het ontbreken van de beschreven gecontroleerde opzet kunnen weliswaar verbanden of relaties worden vastgesteld maar kan niet gesproken worden van effecten en causale relaties.

1.3 Selectie controlescholen en representativiteit steekproef

Voor de vragenlijst is gebruik gemaakt van een bestand van Nuffic met scholen die de afgelopen jaren aan Nuffic hebben aangegeven dat zij vroeg vreemdetalenonderwijs geven. Daarnaast hebben alle overige basisscholen in Nederland op basis van gegevens van DUO ook een uitnodiging voor het invullen van de vragenlijst ontvangen. Zij zijn benaderd om te inventariseren of zich onder deze scholen ook vvto-scholen bevonden die niet bekend waren bij Nuffic en om gegevens te verzamelen om de vvto-scholen en scholen zonder vvto te kunnen vergelijken.

De scholen hebben een eerste uitnodiging voor deelname aan het onderzoek ontvangen en een herinnering. De uitnodiging voor de enquête was gericht aan de schoolleider of een ander persoon met kennis van het vvto-aanbod van de school. Scholen die niet respondeerden zijn telefonisch benaderd en bij hen is dezelfde vragenlijst telefonisch afgenomen. Onderstaande tabellen geven de respons op de vragenlijst weer (Tabel 1.1) en de functies van de personen die op de vragenlijst hebben gerespondeerd (Tabel 1.2).

Tabel 1.1 – Respons

Bestand Nuffic	
1150	Uitgenodigd
713	Volledige respons
DUO-bestand overige scholen	
4569	Uitgenodigd
781	Volledige respons
Bruikbare respons	
523	Eibo-scholen (niet-vvto)
932	Vvto-scholen

Tabel 1.2 – Functie respondenten

Schoolleider, coördinator locatie, teamleider, adjunct etc.	86,4%	802
Coördinator vvto, taalcoördinator etc.	7,1%	66
Leerkracht	8,2%	76
Intern begeleider	3,4%	14
Anders	1,5%	32
Totaal	100%	928

Selectie controlescholen

Voorafgaand aan de analyse van de resultaten, is de respons van de controlescholen beoordeeld op geschiktheid. De scholen die als geschikt zijn beoordeeld, zijn geselecteerd voor deze steekproef, en vervolgens zijn hierop alle analyses uitgevoerd. Deze beoordeling was noodzakelijk, omdat sommige scholen bleken te worstelen met het begrip van de term 'vroeg vreemdetalenonderwijs'. Sommige scholen gaven aan dat ze vvto aanbieden maar bleken uiteindelijk alleen in groep 7 en 8 Engels aan te bieden. Dit valt echter onder de noemer 'eibo' (Engels in het basis-onderwijs).

De controlescholen zijn in eerste instantie geselecteerd wanneer ze minimaal antwoord gaven op de vraag of ze vvto aanboden op hun school. De scholen waarvoor het antwoord op deze vraag 'nee' was zijn geselecteerd als controleschool. Vervolgens is gekeken naar de antwoorden van de scholen die aangaven wel vvto aan te bieden. Als scholen hierbij invulden geen Engels in groep 1 tot en met 6 te geven en wel in groep 7 en 8 hebben we deze scholen beschouwd als eibo-scholen en alsnog meegenomen als controleschool in ons onderzoek. Ook van de bij Nuffic geregistreerde vvto-scholen bleek een aantal scholen toch geen vvto aan te bieden en dit ook nooit gedaan te hebben. Deze scholen zijn ook toegevoegd aan de steekproef van de controle-scholen.

Bij een klein aantal scholen kon op basis van de antwoorden niet met zekerheid worden vastgesteld of het een eibo- of vvto-school was. Deze scholen zijn niet toegevoegd aan de steekproef en dus niet meegenomen in de analyses.

Deze exercitie leverde uiteindelijk een eerste interessante uitkomst op: 275 van de respondenten van het bestand 'overige scholen' bleek wel vroeg vreemdetalenonderwijs aan te bieden. Deze scholen waren nog niet als vvto-school in beeld bij Nuffic en zijn toegevoegd aan de steekproef van de vvto-scholen voor ons onderzoek.

Representativiteit

De representativiteit van de steekproef van de vvto-scholen en eibo-scholen is onderzocht met een Chi²-toets aan de hand van een aantal relevante achtergrondkenmerken. Met de term 'steekproef' doelen we hier op de scholen die hebben deelgenomen aan het onderzoek. De achtergrondkenmerken zijn verkregen uit de door DUO beschikbaar gestelde onderwijsdata³ en de steekproef is gebaseerd op data van het CBS⁴. Een overzicht hiervan wordt weergegeven in Tabel 1.3. De vvto-scholen in deze steekproef zijn vergeleken met de populatie vvto-scholen. De populatie vvto-scholen bestaat uit de scholen die zich bij Nuffic hebben ingeschreven als vvto-school exclusief de scholen waarbij uit de respons bleek dat het om een eibo-school ging en inclusief de

3 https://duo.nl/open_onderwijsdata/api/index.jsp.

4 Gebieden in Nederland 2017: <https://data.overheid.nl/data/dataset/gebieden-in-nederland-2017>

scholen uit het bestand 'overige scholen' die aan hebben gegeven vvto aan te bieden. De steekproef eibo-scholen (de controlescholen) zijn vergeleken met de populatie eibo-scholen. De populatie eibo-scholen bestaat uit de scholen uit het DUO-bestand exclusief de scholen uit het Nuffic bestand die daadwerkelijk vvto aanbieden, maar inclusief de bij Nuffic ingeschreven scholen die tijdens het onderzoek hebben aangegeven momenteel geen vvto aan te bieden en dit in het verleden ook nooit gedaan hebben.

Met behulp van een Chi²-toets is nagegaan of er significante verschillen ($p < .05$) bestaan tussen zowel de steekproef vvto-scholen en de populatie vvto-scholen als de steekproef eibo-scholen en de populatie eibo-scholen. Voor de vvto-scholen bleek dit voor geen van de kenmerken het geval. Voor de eibo-scholen zijn significante verschillen gevonden voor schoolgrootte en stedelijkheid. Bij het achtergrondkenmerk provincie is er geen significant verschil gevonden. Bij schoolgrootte geldt dat de kleinere scholen ondervertegenwoordigd zijn en bij de grotere scholen is er sprake van een oververtegenwoordiging. Wat betreft stedelijkheid blijkt dat scholen uit niet en weinig stedelijke gemeenten zijn ondervertegenwoordigd en scholen uit sterk en zeer sterk stedelijke gemeenten zijn oververtegenwoordigd. Er is daarom gekozen een wegingsfactor mee te nemen in de analyses voor deze twee kenmerken.

Tabel 1.3 – Scholen in steekproef vvto-scholen en eibo-scholen, en populatie vvto-scholen en eibo-scholen 2016/2017, naar schoolgrootte, stedelijkheid en provincie

	Steekproef vvto-scholen % (n=932)	Populatie vvto-scholen 2016/2017 % (N=1792)	Steekproef eibo-scho- len % (n=523)	Populatie eibo-scholen 2016/2017 % (N=4703)
<i>Schoolgrootte</i>				
1-100	20,4	21,1	14,7	18,4
101-200	34,7	32,3	31,0	32,7
201-300	23,5	24,7	27,3	26,4
301-400	11,1	11,4	15,7	13,1
401 of meer	10,4	10,6	11,3	9,4
Totaal	100	100	100	100
<i>Stedelijkheid</i>				
Niet stedelijk	15,3	13,4	10,9	13,9
Weinig stedelijk	30,0	29,9	22,8	26,0
Matig stedelijk	16,5	17,2	18,4	17,9
Sterk stedelijk	23,7	24,5	29,3	26,0
Zeer sterk stede- lijk	14,3	15,0	18,7	16,2
Totaal	100	100	100	100
<i>Provincie</i>				
Drenthe	3,8	3,4	3,1	4,4
Friesland	7,4	6,5	4,4	6,4
Groningen	2,8	3,2	3,1	4,7
Gelderland	15,9	15,2	14,5	13,1
Flevoland	1,5	1,8	2,5	3,3
Overijssel	9,8	9,2	8,8	7,9
Noord-Holland	9,8	11,6	14,1	14,7
Zuid-Holland	22,4	21,9	15,9	16,3
Utrecht	10,1	9,2	6,3	6,5
Zeeland	5,2	4,2	3,1	2,7
Noord-Brabant	8,7	9,3	18,5	14,5
Limburg	2,8	4,5	5,7	5,8
Totaal	100	100	100	100

2 Vormgeving en onderwijstijd vvto

In dit hoofdstuk beschrijven we op hoofdlijnen de wijze waarop de scholen het vvto vormgeven en hoeveel onderwijstijd ze besteden aan onderwijs in de vreemde taal. Deze informatie is verkregen via de vragenlijst die online en telefonisch is afgenomen.

Negen op de tien vvto-scholen biedt Engels als vreemde taal aan. De scholen die aangeven dat zij meerdere talen aanbieden, geven vaak een combinatie van Engels met een andere taal, zoals Fries, Frans, Duits of Spaans (Tabel 2.1). Op de meeste scholen wordt op de gehele school vvto gegeven en bestaat er geen aparte stroom zonder vvto (Tabel 2.2). De meeste scholen zijn in het huidige decennium gestart met vvto (meer dan 80%), met name in de schooljaren 2012/2013 tot en met 2015/2016 (Figuur 2.1).

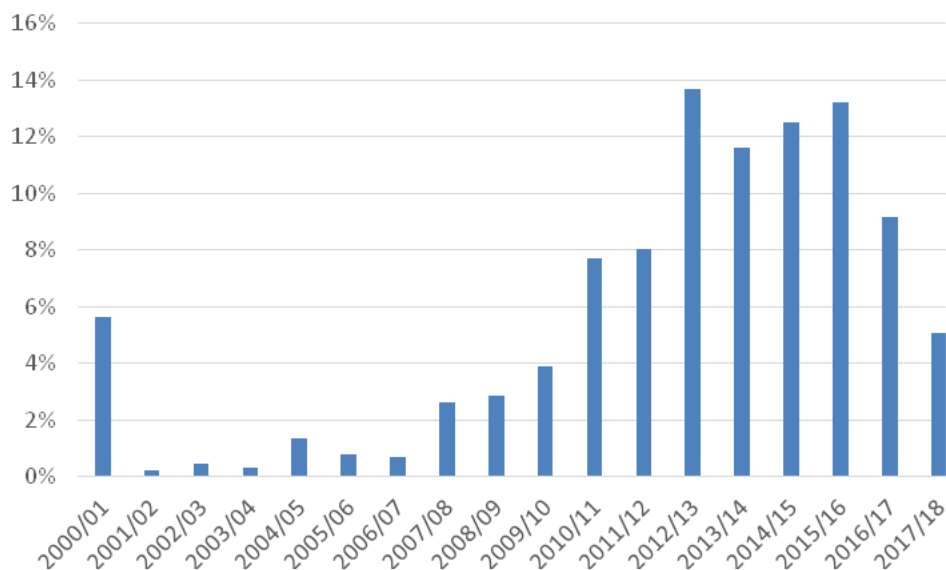
Tabel 2.1 – Taal van het vvto

Ja, Engels	91,2%	850
Ja, Duits	1,7%	16
Ja, Frans	,3%	3
Ja, meerdere talen, geef hieronder aan welke	6,8%	63
Totaal	100%	932

Tabel 2.2 – Reguliere stroom naast vvto-stroom

Ja, reguliere stroom naast vvto-stroom	5,5%	51
Nee	94,5%	869
Totaal	100%	920

Figuur 2.1 Startjaar vvto⁵

De ruime meerderheid van de vvto-scholen geeft maximaal een half uur (12%) tot een uur (68%) per week onderwijs in de vreemde taal (Tabel 2.3). Ongeveer één op de zes vvto-scholen geeft tot twee uur onderwijs in de vreemde taal.

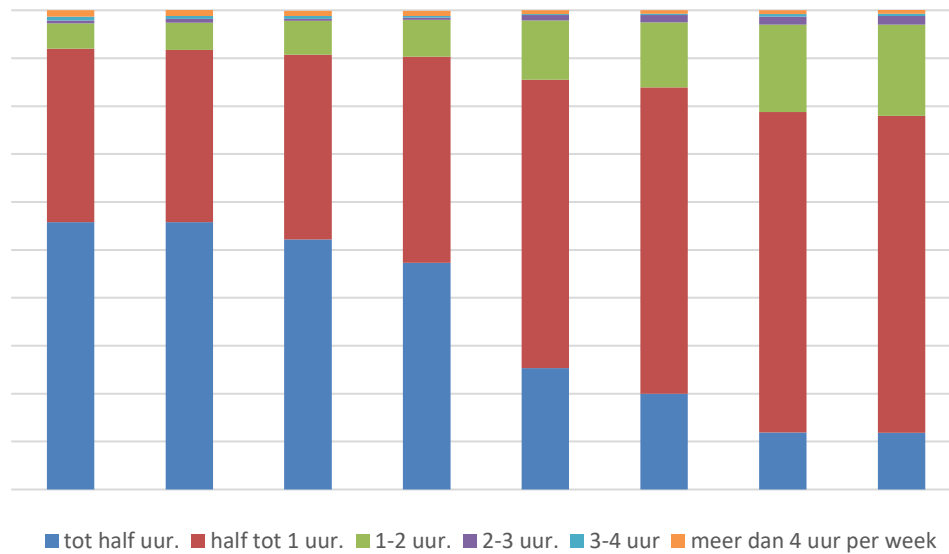
De wetswijziging die per 1 januari 2016 is ingevoerd maakt het voor scholen mogelijk om tot 15% van hun onderwijs in een andere taal te geven. In de praktijk komt dit neer op zo'n vier uur onderwijs per week. Tabel 2.3 laat zien dat in de praktijk slechts 3% van de scholen gemiddeld meer dan twee uur per week onderwijs in de andere taal aanbieden. Figuur 2.2 laat zien dat er een verschuiving is in de lestijd die aan de andere taal wordt besteed in de hogere groepen: tot en met groep 4 besteden de meeste scholen tot een half uur per week aan de vreemde taal, vanaf groep 5 is hierin een duidelijke stijging te zien.

Tabel 2.3 – Gemiddeld aantal minuten onderwijs in andere taal per week groep 1-8

Tot een half uur.	12,4%	95
Half tot 1 uur.	68,4%	526
1-2 uur.	16,5%	127
2-3 uur.	1,2%	9
3-4 uur	0,4%	3
Meer dan 4 uur per week	1,2%	9
Totaal	100%	769

5 Het relatief hoge percentage in 2000/01 kan mogelijk verklaard worden doordat dit de eerste antwoordmogelijkheid in de vragenlijst was en scholen die al in de jaren vóór 2000/01 vvto hadden ingevoerd, waarschijnlijk voor dit antwoord hebben gekozen.

Figuur 2.2 – Gemiddeld aantal minuten onderwijs in andere taal per week per groep (1-8)

Omdat vrijwel alle scholen niet meer dan een of maximaal twee uur per week onderwijs geven in de andere taal, is het wellicht niet verrassend dat vrijwel alle scholen aangeven dat ze de taal als een apart vak aanbieden. Niettemin zijn er ook veel scholen die (daarnaast) de andere taal als voertaal gebruiken bij dagelijkse activiteiten of routines zoals fruit eten, voorlezen, spelletjes tussendoor en overgangsmomenten tussen lessen (Tabel 2.4).

Verder geeft bijna een op de vijf scholen aan dat zij (ook) de vreemde taal ook als voertaal gebruiken bij lessen van andere vakken. Dat gebeurt vooral bij Muziek, maar ook bij Gym, Tekenen, Handvaardigheid, Aardrijkskunde en Geschiedenis. Rekenen/wiskunde en Biologie worden het minst vaak in de andere taal gegeven (Tabel 2.5). De antwoorden in de categorie 'Anders' lopen uiteen. Scholen geven hierin onder meer aan dat ze het vreemdetaal aanbod variëren tussen vakken, het in meerdere vakken aanbieden en in projecten of thema's.

Tabel 2.6 laat vooral duidelijk zien dat scholen die meer dan een uur onderwijstijd in de vreemde taal geven vaker lessen van andere vakken in de vreemde taal geven.

Tabel 2.4 – Vormgeving vvto (meerdere antwoorden mogelijk)

Als apart vak	94,8%	879
Lessen van andere vakken waarbij de andere taal als voertaal wordt gebruikt	19,5%	181
Dagelijkse activiteiten of routines waarbij de andere taal als voertaal wordt gebruikt	43,3%	401
N		927

Tabel 2.5 – Vakken waarin andere taal als voertaal wordt gebruikt (meerdere antwoorden mogelijk)

Muziek	48,0%	84
Gym	37,1%	65
Tekenen	35,4%	62
Handvaardigheid	33,1%	58
Aardrijkskunde	32,6%	57
Geschiedenis	30,9%	54
Biologie	21,1%	37
Rekenen/wiskunde	13,1%	23
Anders	48,0%	84
N		175

Tabel 2.6 – Vormgeving vvto naar onderwijstijd in vreemde taal

	Totaal	Tot half uur.	Half tot 1 uur.	1-2 uur.	Meer dan 2 uur per week
Als apart vak	95,1%	87,4%	97,5%	92,9%	81,0%
Lessen van andere vakken waarbij de andere taal als voertaal wordt gebruikt	21,7%	11,6%	15,2%	45,7%	85,7%
Dagelijkse activiteiten of routines waarbij de andere taal als voertaal wordt gebruikt	47,7%	46,3%	43,9%	59,1%	81,0%
N	769	95	526	127	21

Tot slot is, vooruitlopend op de analyse van de Nederlands taalvaardigheid van de leerlingen, in de vragenlijst aan de vvto-scholen gevraagd of zij zelf een effect van vvto op de Nederlandse taalvaardigheid waarnemen (Tabel 2.7). Meer dan de helft van de scholen gaf aan dat zij geen effect op het Nederlands waarnemen. Als scholen een effect waarnemen, dan is dat gepercipieerde effect positief.

Tabel 2.7 – Gepercipieerd effect door vvto-scholen

Ja, een positief effect	28,2%	251
Ja, een negatief effect	0,9%	8
Nee	56,1%	500
Anders	16,2%	144
N		891

3 Taalvaardigheid van de vvto-leerkrachten

Uit het Kamerdebat over de wetswijziging in 2015 bleek dat er zorg bestaat over de taalvaardigheden van leraren die het vvto geven. Het Platform vvto heeft mede in reactie hierop in de 'Standaard vroeg vreemdetalenonderwijs' geformuleerd over welke vaardigheden leerkrachten zouden moeten beschikken voor vvto Engels: 'De leerkrachten zijn adequaat geschoold in de vakdidactiek en hebben een goede beheersing van het Engels. Zij bezitten een taalvaardigheid op ten minste B2-niveau (ERK⁶) op de vaardigheden luisteren en begrijpen, spreken en lezen. Voor schrijven volstaat B1.' Deze norm nemen we als uitgangspunt bij het presenteren van de resultaten van het onderzoek.⁷

In de vragenlijst zijn de scholen die aangaven vvto aan te bieden doorgeleid naar vervolgvragen over het taalvaardigheidsniveau in de andere taal van de leerkrachten. Daarin is gevraagd naar behaalde certificaten en, met een korte toelichting, naar het behaalde ERK-niveau. In de toelichting bij de vraag is duidelijk aangegeven dat het niet de bedoeling was dat schoolleiders, coördinatoren of leerkrachten die meewerkten aan het onderzoek namens hun school het taalvaardigheidsniveau van hun leerkrachten zelf inschatten. Het taalvaardigheidsniveau diende bekend te zijn bij de respondent op basis van bijvoorbeeld een examen, afsluiting van een cursus of (zelf)test. Zo niet, dan is ingevuld dat het taalvaardigheidsniveau onbekend is.

Vvto wordt meestal gegeven door de groepsleerkracht of door een combinatie van een groepsleerkracht en een vakleerkracht (Tabel 3.1). Wanneer het vvto door groepsleerkrachten wordt gegeven, is aan de respondenten gevraagd om voor alle betrokken groepsleerkrachten aan te geven wat hun ERK-niveau is. Van iets meer dan de helft van de betrokken groepsleerkrachten was niet bekend op welk ERK-niveau zij de vreemde taal beheersen, van 28% was bekend dat ze maximaal A1-, A2- of B1-niveau beheersen in de vreemde taal en van 18% van de groepsleerkrachten was bekend dat zij de taal op het vereiste B2-niveau of hoger beheersen. Omdat van de helft van de betrokken groepsleerkrachten niet bekend is op welk taalniveau zij functioneren, kan dus niet precies gezegd worden hoe de verhoudingen voor de gehele groep leerkrachten ligt. Wel laten deze uitkomsten zien dat de schoolleiders of andere direct betrokkenen die de vragenlijst hebben ingevuld onvoldoende kennis hebben van het taalbeheersingsniveau van hun teams, en dat een deel van de leerkrachten de vreemde taal niet op het niveau beheerst dat de Nuffic-standaard vraagt.

In de kwaliteitsstandaard voor vvto Engels wordt verder gesteld dat leerkrachten naast minimum ERK-niveau B2 ook een scholing *Classroom English* gevolgd moeten hebben. Op bijna één op de drie scholen die Engels of meerdere talen geven (waarvan in de regel één taal Engels is) hebben groepsleerkrachten inderdaad *Classroom English* gevolgd. Op een iets grotere deel van de scholen hebben leerkrachten andere scholing gedaan. De scholen geven hier uiteenlopende antwoorden op maar een aantal soorten scholing komt veel terug: scholing of cursussen van

6 Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen

7 We hebben de norm B2 die in de standaard vvto Engels wordt gehanteerd, gebruikt als algemene norm voor de taalvaardigheid van docenten, ook voor de andere talen.

Anglia, Early Bird, CEDIN, cursussen in Canterbury (vermoedelijk de cursussen van het taleninstituut Pilgrim's die leerkrachten met een Erasmus+-subsidie kunnen volgen) en cursussen van verschillende hogescholen, van een *native speaker* of (andere) interne cursussen.

Tabel 3.1 – Leerkracht(en) die het vvto geven

De groepsleerkracht	86,5%	779
Een vakleerkracht Engels, Duits of Frans	2,9%	26
Een combinatie van beide	10,1%	91
Anders	0,6%	5
Totaal	100%	901

Tabel 3.2 – ERK-niveau groepsleerkrachten

A1 (basisgebruiker niveau 1)	9,4%	916
A2 (basisgebruiker niveau 2)	7,7%	747
B1 (onafhankelijke gebruiker niveau 1)	11,4%	1111
B2 (onafhankelijke gebruiker niveau 2)	11,7%	1139
C1 (vaardige gebruiker niveau 1)	4,0%	394
C2 (vaardige gebruiker niveau 2)	2,5%	241
Onbekend	53,4%	5208
N groepsleerkrachten	100%	9756
N scholen		729

Tabel 3.3 – Scholing groepsleerkrachten (meerdere antwoorden mogelijk)

Scholing <i>Classroom English</i>	29,0%	198
Verdere scholing	34,8%	237
Weet niet	43,7%	298
N		682

In de voorgaande Tabel 3.1 was te zien dat op 13% van de scholen het vvto wordt gegeven door een vakleerkracht of een combinatie van een vakleerkracht en de groepsleerkracht. Hoewel van 28% van de vakleerkrachten op deze scholen het ERK-niveau niet bekend is, mag van leerkrachten die een minor Engels of tweetalig onderwijs op de Pabo hebben gedaan, verwacht worden dat zij niveau C1 hebben; vakleerkrachten met een onderwijsbevoegdheid voor het voorgezet onderwijs hebben niveau C2 en van native speakers kan eveneens aangenomen worden dat ze niveau C2 hebben. In de 'Standaard vvto' is het minimaal vereiste niveau op B2 gesteld. Van de vakleerkrachten in het onderzoek is van 62% bekend dat zij het minimaal vereiste B2-niveau hebben en 10%⁸ van de vakleerkrachten zit onder dit niveau (Tabel 3.4).

⁸ Het gaat hier om totaal 13 vakleerkrachten. Het is onwaarschijnlijk dat deze leerkrachten werkelijk ERK-niveau A1, A2 of B1 hebben. Mogelijk is hier sprake van verkeerd ingevulde antwoorden of is er verwarring met de taalniveaus die bijvoorbeeld door het *International Baccalaureate* worden gehanteerd.

Opvallend is dat ook voor van een substantieel deel van de vakleerkrachten geldt het niveau niet bekend is, waardoor ook voor de vakleerkrachten niet precies gezegd kan worden hoe de verhoudingen voor de gehele groep liggen. Wellicht heeft het te maken met het feit dat op een groot deel van deze scholen de vakleerkracht *native speaker*⁹ is (54%) (Tabel 3.5). De overige scholing (naast *Classroom English*) die vakleerkrachten hebben gevolgd sluit aan op de antwoorden die bij de groepsleerkrachten werden genoemd.

Tabel 3.4 – ERK-niveau vakleerkrachten

A1 (basisgebruiker niveau 1)	3,8%	5
A2 (basisgebruiker niveau 2)	2,3%	3
B1 (onafhankelijke gebruiker niveau 1)	3,8%	5
B2 (onafhankelijke gebruiker niveau 2)	11,5%	15
C1 (vaardige gebruiker niveau 1)	12,2%	16
C2 (vaardige gebruiker niveau 2)	38,2%	50
Onbekend	28,2%	37
N vakleerkrachten	100%	131
N scholen		113

Tabel 3.5 – Scholing vakleerkrachten (meerdere antwoorden mogelijk)

De vakleerkracht(en) is/zijn <i>native speaker</i>	54,3%	57
Scholing <i>Classroom English</i>	19,0%	20
Verdere scholing	32,4%	34
Weet niet	18,1%	19
N		105

Er bestaan in Nederland drie keurmerken voor vvto die zijn erkend door Nuffic: het EarlyBird-keurmerk, Talent (van de CHE, Marnix Academie, HAN, Fontys en De Kempel) en 3Talige School (van CEDIN). Slechts een klein deel van de scholen die vvto aanbieden, heeft een van deze drie vvto-keurmerken (14%) (Tabel 3.6). Scholen die tot maximaal een uur onderwijs geven in de vreemde taal hebben vaker geen keurmerk dan de scholen meer hier meer dan een uur per week aan besteden (Tabel 3.7). Een klein deel van de scholen die geen keurmerk hebben, zit in een traject naar een keurmerk, met name het EarlyBird-keurmerk (Tabel 3.8). Van de scholen die noch over een keurmerk beschikken noch zich in een traject naar een keurmerk bevinden, geeft het overgrote deel (89%) aan dat zij ook niet van plan zijn om een traject naar een keurmerk te starten (Tabel 3.9).

9 Een moedertaalspreker

Tabel 3.6 – Vvto-keurmerk

Nee	86,1%	796
Ja, EarlyBird ¹⁰	10,2%	94
Ja, TalenT	1,1%	10
Ja, 3Talige School	2,6%	24
N		924

Tabel 3.7 – Vvto-keurmerk naar onderwijstijd in de vreemde taal

	Tot half uur.	Half tot 1 uur.	1-2 uur.	Meer dan 2 uur per week
Nee	95,8%	89,9%	60,3%	33,3%
Ja, EarlyBird	2,1%	8,2%	31,0%	19,0%
Ja, TalenT	0%	1,1%	2,4%	0%
Ja, 3Talige School	2,1%	0,8%	6,3%	47,6%
N	95	523	126	21

Tabel 3.8 – Traject naar vvto-keurmerk

Nee	92,7%	735
Ja, EarlyBird	5,3%	42
Ja, TalenT	0,9%	7
Ja, 3Talige School	1,1%	9
N	100%	793

Tabel 3.9 – Plannen om traject naar vvto-keurmerk te starten

Nee	89,4%	624
Ja, EarlyBird	7,0%	49
Ja, TalenT	2,9%	20
Ja, 3Talige School	0,7%	5
N	100%	698

¹⁰ Dit keurmerk is bevraagd onder de naam Kijkwijzer (van EarlyBird), omdat het onder deze noemer bekend is bij de scholen.

4 Vvto en de toegankelijkheid van het basisonderwijs

Om de zorg over de toegankelijkheid van het basisonderwijs te onderzoeken, richten we ons op twee indicatoren: de ouderbijdrage en het aandeel gewichtenleerlingen op vvto-scholen en reguliere scholen. Voor deze analyses is een wegingsfactor meegenomen voor de eibo-scholen voor stedelijkheid en schoolgrootte.

4.1 Ouderbijdrage

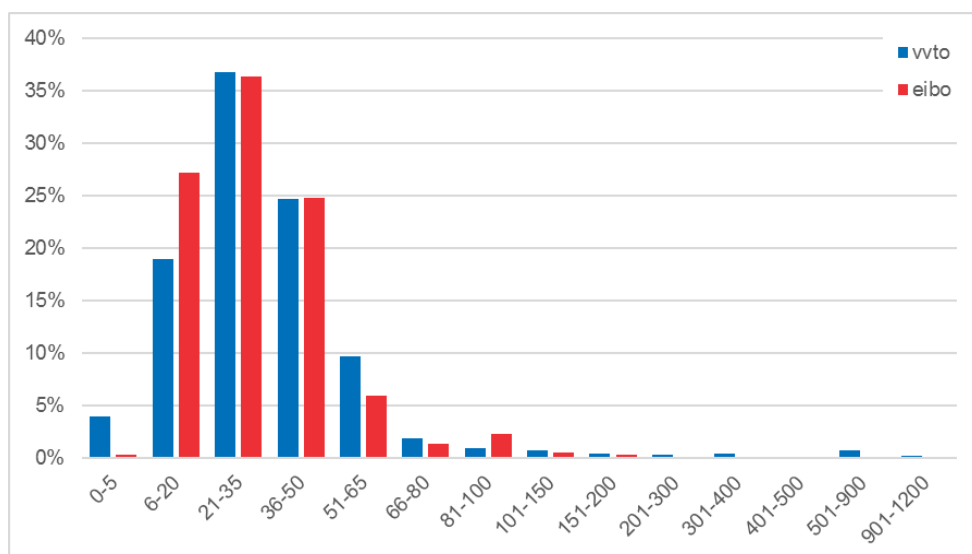
De concrete vraag van OCW aangaande de ouderbijdrage was of vvto-scholen mogelijk een hogere ouderbijdrage hanteren dan eibo-scholen. We hebben alle scholen gevraagd naar de hoogte van de ouderbijdrage van dit schooljaar en van schooljaar 2014/2015. Door middel van deskresearch hebben we de missende gegevens in de controlegroep kunnen aanvullen. In de analyses hebben we gekeken (1) of de ouderbijdrage van de vvto-scholen verschilt van de eibo-scholen en (2) hoeveel de ouderbijdrage dit schooljaar verschilt ten opzichte van het schooljaar 2014-2015 voor beide groepen.

Tabel 4.1 – Ouderbijdrage vvto-scholen en eibo-scholen

Gemiddelde ouderbijdrage in euro's	2014/2015 (mediaan)	N (totaal: 1168)	2017/2018 (mediaan)	N (totaal: 1306)
Eibo-scholen	36,90 (30,00)	383	35,88 (30,00)	505
Vvto-scholen	43,85 (30,00)	785	41,87 (30,00)	801
Vershil	6,95		5,99	

Om de eerste vraag te beantwoorden hebben we alle respondenten meegenomen in de analyse, dat wil zeggen ook de scholen die de vraag maar voor één schooljaar hebben ingevuld. Bovenstaande tabel geeft weer hoe hoog de gemiddelde ouderbijdrage was voor de twee groepen scholen in het jaar 2014/2015 en het huidige schooljaar (2017/2018). Voor beide schooljaren geldt dat het bedrag dat aan ouders werd gevraagd gemiddeld genomen hoger is op de vvto-scholen dan op de reguliere scholen. Het verschil in de ouderbijdrage is voor het schooljaar 2014-2015 niet significant, $t(1166) = 1.58$, $p = .116$. Voor huidige schooljaar vinden we wel een significant verschil tussen de controlescholen en de vvto-scholen, $t(1292.45) = 2.26$, $p = .024$. Ook wanneer we de paar bovenste uitschieters in ouderbijdrage (€1018 en €1200) uit de analyses laten, is het verschil nog steeds significant.

Figuur 4.1 – Spreiding in ouderbijdragen in 2017/2018 in percentages voor vvto- en eibo-scholen.

Om de tweede vraag te beantwoorden is gekeken naar het verschil in ouderbijdrage van de vvto-scholen van schooljaar 2014-2015 en schooljaar 2017-2018 en dit is vergeleken met het verschil in deze twee jaren van de eibo-scholen. Alleen de scholen waarvan we de bedragen van beide schooljaren hebben ontvangen zijn meegenomen in de analyses.

Tabel 4.2 – Ontwikkeling ouderbijdrage 2014-2015 en 2017-2018

Gemiddelde ouderbijdrage in euro's	2014-2015 (schooljaar 1) (mediaan)	N (totaal:1168)	2017-2018 (schooljaar 2) (mediaan)	N (totaal:1168)	Verskil (schooljaar 2- schooljaar 1)
Eibo-scholen	37,71 (30,00)	386	38,21 (30,00)	386	0,50
Vvto-scholen	41,16 (30,00)	782	40,91 (30,00)	782	-0,25

Voor beide groepen zijn de ouderbijdragen in de loop der tijd nagenoeg gelijk gebleven. Hoewel we kleine verschillen zien tussen 2014-2015 en 2017-2018, zijn deze voor beide groepen niet significant gebleken. De eibo-scholen hebben gemiddeld een verhoging van €0,50 gevraagd; voor de vvto-scholen is het bedrag zelfs iets verlaagd (€0,25). Deze kleine veranderingen in ouderbijdrage verschillen niet tussen beide groepen, er is geen significant interactie-effect gevonden, $F(1, 1166) = 0.069$, $p = .793$. Wanneer bij deze analyse alleen de vvto-scholen worden meegenomen die na de wetswijziging zijn gestart (in het schooljaar 2016/2017 of 2017/2018) met het aanbieden van vvto ($N=60$), dan wordt eveneens geen significant verschil gevonden over tijd en geen significant interactie-effect van het vvto-aanbod, $F(1, 506.184) = 2.609$, $p = .107$.

Daarnaast is in kaart gebracht hoeveel scholen een regeling aanbieden aan ouders die de bijdrage niet kunnen betalen. Hoewel het om een vrijwillige bijdrage gaat en scholen ouders dus niet kunnen verplichten het bedrag te betalen, bieden veel scholen (85% van de vvto-scholen en 81% van de reguliere scholen) ouders een regeling aan.

Tabel 4.3 – Frequentie van de ouderbijdrageregelingen die vvto- en eibo-scholen aanbieden

	Vvto		Eibo	
Wel regeling	85%	765	81%	405
Geen regeling	15%	134	19%	93
Totaal	100%	899	100%	498

Van de vvto-scholen die zeggen een regeling aan te bieden aan ouders (n=765), geeft de helft aan dat deze regeling (onder andere) bestaat uit de mogelijkheid om het bedrag gespreid te betalen. Iets minder vaak bestaat er de mogelijkheid voor kwijtschelding (41%) en korting (26%). Meer dan de helft geeft daarnaast aan dat er (ook) nog andere regelingen zijn, bijvoorbeeld via stichting Leergeld of via de gemeente. Bij de eibo-scholen die een regeling aanbieden (n=405) zien we een soortgelijk beeld: de helft biedt (onder andere) gespreide betaling aan, bij 34% van deze scholen is kwijtschelding een mogelijkheid en 20% geeft korting op de ouderbijdrage als optie voor een regeling. Ook hier werden veel dezelfde overige regelingen als bij de vvto-scholen genoemd.

Tabel 4.4 – Frequentie type regelingen die vvto- en eibo-scholen aanbieden (meerdere antwoorden mogelijk)

	Vvto		Eibo	
Gespreid betalen	49%	378	50%	203
Korting/reductie	26%	201	20%	80
Kwijtschelding	41%	313	34%	141
Anders	53%	403	58%	236

4.2 Leerlinggewicht

De tweede indicator voor de toegankelijkheid van de scholen is het leerlinggewicht. De gewichtenregeling bepaalt mede de financiering die een school voor een leerling ontvangt. Het 'gewicht' van een leerling wordt gebaseerd op het opleidingsniveau van de ouders. De regeling kent drie categorieën: geen gewicht, gewicht 0,3 en gewicht 1,2. Kort gezegd betekent een laag opleidingsniveau van de ouders dat een leerling een hoger gewicht toegekend krijgt en de school hogere financiering voor deze leerling ontvangt, gericht op het verminderen van onderwijsachterstanden. Een kleiner aandeel leerlingen met een hoog leerlinggewicht op vvto-scholen, zou kunnen wijzen op verminderde toegankelijkheid van deze scholen, omdat laagopgeleide ouders niet voor deze scholen zouden kiezen.

Ten eerste hebben we uit de DUO-bestanden voor alle scholen het aantal leerlingen zonder gewicht, met gewicht 0,3 en met gewicht 1,2 opgevraagd. Vervolgens hebben we voor elke school het percentage leerlingen met gewicht 0,3 en 1,2 bepaald, door het aantal leerlingen met gewicht 0,3 en gewicht 1,2 te delen door het totale aantal leerlingen per school. Dit is zowel voor het schooljaar 2014/2015 (vóór de wetswijziging) als voor het schooljaar 2016/2017 gebeurd.

In Tabel 4.5 zijn de gemiddelde percentages voor de drie categorieën weergegeven, voor de vvto-steekproef en de eibo-steekproef (controlescholen), in schooljaar 2016/2017. Een Chi²-toets wijst uit dat de verdeling van de percentages gewichten op schoolniveau van de vvto-scholen significant verschilt van de eibo-scholen, $p < .001$. Vvto-scholen hebben relatief minder leerlingen met een leerlinggewicht dan eibo-scholen.

Tabel 4.5 Leerlinggewicht

	N	Gemiddeld % leerlingen op schoolniveau zonder gewicht	Gemiddeld % leerlingen op schoolniveau met gewicht 0,3	Gemiddeld % leerlingen op schoolniveau met gewicht 1,2
Vvto	932	92 %	4,8 %	3,2 %
Eibo	523	87,9 %	5,9 %	6,2 %

In Tabel 4.6 wordt vervolgens duidelijk dat in de periode 2014/2015 - 2016/2017 zowel op de vvto-scholen als op de eibo-scholen het gemiddelde percentage leerlingen zonder gewicht is toegenomen en de gemiddelde percentages leerlingen met gewicht 0,3 en gewicht 1,2 zijn afgenomen. Bekijken we het *verschil* in groei/afname (*Difference in Difference* analyse) tussen vvto-scholen en eibo-scholen voor elke gewichtencategorie, dan zien we dat de groei van het percentage leerlingen zonder gewicht significant kleiner is voor vvto-scholen dan voor eibo-scholen. De afname van het percentage leerlingen met gewicht 1,2 tussen de twee tijdstippen is significant groter voor eibo-scholen dan voor vvto-scholen. Met andere woorden, zowel op de vvto-scholen als op de reguliere eibo-scholen zijn er relatief meer leerlingen zonder gewicht in 2016/2107 (na de wetswijziging). Bovendien blijkt de groei van het percentage leerlingen zonder gewicht sterker voor de controlegroep dan de vvto-groep. Overigens sluit deze constatering aan op een landelijke ontwikkeling: door een stijging van het opleidingsniveau van de ouders, daalt het aandeel gewichtenleerlingen in het po. Concluderend kunnen we stellen dat vvto-scholen relatief minder worden bezocht door leerlingen met leerlinggewicht. Op basis van de ontwikkeling in de indicator leerlinggewicht lijkt de wetswijziging echter geen negatieve samenhang te vertonen met de toegankelijkheid van de vvto-scholen.

Tabel 4.6 – Ontwikkeling leerlinggewicht

	Gemiddeld percentage gewichtenleerlingen	2014/2015 (SD)	2016/2017 (SD)	Vershil meetmoment 2 - meetmoment 1
Vvto-scholen (N=925)	Geen gewicht	90,88	91,99	1,11***
	Gewicht 0,3	5,70	4,86	-0,85***
	Gewicht 1,2	3,42	3,16	-0,26**
Eibo-scholen (N=522)	Geen gewicht	86,24	87,86	1,62***
	Gewicht 0,3	6,86	5,92	-0,94***
	Gewicht 1,2	6,90	6,22	-0,68***
DiD vvto - eibo				-0,515*
Geen gewicht				
DiD vvto - eibo				0,096
Gewicht 0,3				
DiD vvto - eibo				0,420*
Gewicht 1,2				

***: significant bij $P < 0,001$; **: significant bij $P < 0,01$; *: significant bij $P < 0,05$.

4.3 Opvattingen over vvto bij controlescholen

Om een beeld te krijgen waarom scholen (nog) niet hebben gekozen voor het invoeren van vvto, hebben we een open vraag aan de vragenlijst toegevoegd: *‘Waarom kiest uw school ervoor om géén onderwijs (meer) in een vreemde taal aan te bieden?’*. Zoals verwacht liepen de antwoorden van scholen uiteen. De verschillende antwoorden zijn in een aantal typen gecategoriseerd, waardoor een globale indeling gemaakt kon worden (Tabel 4.7). Scholen die meerdere redenen opgaven, zijn in meerdere categorieën ingedeeld.

Van de 523 controlescholen hebben 331 respondenten deze vraag ingevuld. Sommige scholen gaven vooral praktische redenen aan, andere noemden meer inhoudelijke overwegingen. Veel scholen (35%) gaven (onder andere) als antwoord dat er veel leerlingen op hun school zitten met een andere moedertaal dan het Nederlands, waardoor men zich vooral wil richten op het aanleren van de Nederlandse taalvaardigheid. Ook gaven scholen (28%) vaak aan op dit moment andere vakken als speerpunt te hebben, zoals spelling of rekenen, of op dit moment bezig te zijn met andere vernieuwingsprocessen/ontwikkeltrajecten. Tijdgebrek en een overvol lesprogramma werd 55 keer (17%) als antwoord gegeven en een kleiner percentage (8%) van de respondenten gaf aan dat een (van de) reden(en) ligt bij de kwaliteit van de leerkrachten. Leerkrachten zouden eerst hun eigen taalvaardigheid in de andere taal moeten bijspijkeren. Een klein aantal scholen gaf als reden dat ouders er niet specifiek om vragen. Onder de categorie ‘overig’ vallen antwoorden als ‘past niet binnen de visie van de school’, ‘we zien geen meerwaarde in het vroeg aanbieden van een vreemde taal’, ‘vanaf groep 7 vinden we vroeg genoeg’, ‘we hebben het er nog nooit over gehad’ of andere praktische redenen zoals het vertrek van een directeur. Verder zien we dat 14% van de respondenten aangeeft wel bezig te zijn met (het nadenken over) het invoeren van vvto.

Tabel 4.7 – Redenen om geen vvto te geven

	N	%
<i>Het programma zit te vol/ tijdgebrek</i>	55	17%
<i>Veel leerlingen met Nederlands als tweede taal/focus ligt op Nederlands</i>	115	35%
<i>Engelse taalniveau leerkrachten is onvoldoende/geen native speaker aanwezig</i>	25	8%
<i>Het is geen vraag vanuit ouders</i>	8	2%
<i>Andere speerpunten/ontwikkeltrajecten</i>	92	28%
<i>Zijn ermee bezig/wens ligt er/gaan het invoeren</i>	45	14%
<i>Overig</i>	50	15%

Door middel van een aantal stellingen hebben we de controlescholen bevraagd over welke invloed zij verwachten van het vroeg vreemdetalenonderwijs (Tabel 4.8).

Van de 523 respondenten heeft ruim 70% deze vraag ingevuld. Opvallend zijn de hoge percentages voor de optie ‘neutraal’. Veel van de scholen geven geen uitgesproken mening over de stellingen rondom vvto. De redenen daarvoor zijn onbekend. Als we de optie ‘neutraal’ buiten beschouwing laten dan zien we dat een meerderheid van de scholen (26%) het eens is met de stelling ‘Hoe eerder vreemdetalenonderwijs, hoe beter’. Ook zijn de meeste scholen (23%) het eens met de derde stelling ‘vvto heeft een positieve invloed op de houding tegenover andere

culturen'. Met de negatief geformuleerde stellingen zijn de meeste respondenten het oneens ('vvto heeft een negatieve invloed op andere vakken' en 'vvto heeft geen invloed op iemands latere mogelijkheden op de arbeidsmarkt') zijn de meeste scholen het oneens (resp. 24% en 22%). Bij de uitschieters (helemaal mee oneens/helemaal mee eens) zien we geen hoge percentages.

Tabel 4.8 – Stelling ten aanzien van vvto

	Helemaal mee oneens		Oneens		Neutraal		Eens		Helemaal mee eens		Missing		Totaal
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N
<i>Stelling A</i>	15	3%	40	8%	154	29%	137	26%	34	7%	143	27%	523
<i>Stelling B</i>	24	5%	126	24%	181	35%	42	8%	5	1%	145	28%	523
<i>Stelling C</i>	6	1%	55	11%	183	35%	121	23%	15	3%	143	27%	523
<i>Stelling D</i>	29	6%	117	22%	167	32%	60	11%	6	1%	144	28%	523

Stelling A: Hoe eerder vreemdetalenonderwijs begint, hoe beter

Stelling B: Vvto heeft een negatieve invloed op andere vakken

Stelling C: Vvto heeft een positieve invloed op de houding tegenover andere culturen

Stelling D: Vvto heeft geen invloed op iemands latere mogelijkheden op de arbeidsmarkt

5 Vvto en de beheersing van het Nederlands

In dit hoofdstuk gaan we in op de relatie tussen vvto en de beheersing van het Nederlands. Bij de debatten over het wetsvoorstel is in de motie Rog¹¹ verzocht om de effecten op de beheersing van het Nederlands te monitoren op scholen waar een deel van het onderwijs in een vreemde taal wordt gegeven. Om gehoor te kunnen geven aan dit verzoek, binnen de randvoorwaarden van een eenmalig onderzoek binnen twee jaar na invoering van de nieuwe wet, is gekozen voor een analyse van Cito LVS-taaltoetsgegevens van vvto-scholen waarmee we de samenhang tussen de taaltoetsresultaten en vvto hebben onderzocht.

Bij de vvto-scholen is in de vragenlijst verzocht om anonieme toetsgegevens uit het leerlingvolgsysteem aan te leveren. We hebben het onderzoek hier noodzakelijkerwijs beperkt tot scholen die gebruik maken van Cito LVS. Dat is echter het overgrote deel van de scholen in het primair onderwijs. Andere toetsgegevens zijn onvergelykbaar met Cito LVS-gegevens en zijn dan ook niet opgevraagd. De resultaten van leerlingen op de volgende toetsen zijn opgevraagd: Spelling, Begrijpend Lezen, Woordenschat en Technisch Lezen (DMT [Drie Minuten Toets] en AVI [Analyse Van Individualiseringsvormen]).

In overleg met de opdrachtgever is bepaald van welke groep we de gegevens zouden opvragen. Om de meest zuivere vergelijking te maken tussen vvto- en eibo-scholen is ervoor gekozen om de taaltoetsresultaten van groep 5 op te vragen. Dit omdat de meeste vvto-scholen Engels geven en in groep 7 en 8 reguliere eibo-scholen in de regel ook Engels geven, in groep 1 en 2 kinderen nog niet op alle onderdelen worden getoetst en in groep 3 meertalige scholen er vaak voor kiezen om het Engelse aanbod terug te schroeven, omdat in die groep de Nederlandse leesvaardigheid prioriteit heeft. Op basis van deze argumenten hebben we ervoor gekozen om te focussen op groep 5, om het voor de scholen behapbaar te houden om de benodigde gegevens aan te leveren. We hebben de toetsgegevens opgevraagd van midden groep 5 schooljaar 2016/2017 én de toetsgegevens van midden groep 5 schooljaar 2014/2015 (dus de toetsen die de leerlingen van de huidige groep 8 – schooljaar 2017/2018; toen groep 5 – hebben gemaakt). Op die manier is vergeleken of groep 5-leerlingen op scholen die in de tussenliggende periode vvto hebben ingevoerd anders zijn gaan presteren op de Cito LVS-taaltoetsen sinds de invoering van vvto. Als benchmark zijn de normgegevens van het Cito gebruikt. Deze zijn gebaseerd op de gegevens van een landelijke referentiegroep van scholen die Cito LVS gebruiken en zijn representatief voor de prestaties van leerlingen in het Nederlandse basisonderwijs. Zo is tevens bepaald of de taalontwikkeling bij leerlingen op scholen die een deel van de onderwijstijd in een andere taal lesgeven, anders verloopt dan gemiddeld op Nederlandse scholen. Met deze werkwijze hoefden we de scholen die geen vvto geven niet te belasten met het aanleveren van toetsgegevens.

In tabel 4.5 bleek al dat de leerlingpopulatie op vvto-scholen enigszins afwijkt van de populatie op eibo-scholen. Vvto-scholen worden gekenmerkt door een lager aandeel gewichtenleerlingen. Omdat we in dit hoofdstuk de prestaties van de vvto-leerlingen willen vergelijken met een landelijke norm, is een weegfactor voor dit kenmerk toegepast zodat een adequate vergelijking met de norm mogelijk is. Alle gepresenteerde resultaten in dit hoofdstuk zijn gebaseerd op deze voor het

11 Tweede Kamer, vergaderjaar 2014-2015, 34 031, nr. 14.

aandeel gewichtenleerlingen gecorrigeerde cijfers. Dit houdt in dat de resultaten voor de vvto-scholen niet het gevolg zijn van het feit dat deze scholen over het algemeen een qua prestatieniveau gunstiger leerlingpopulatie kennen.

Een deel van de scholen die hebben gereageerd op de vragenlijst, hebben ook de geanonimiseerde Cito LVS-gegevens aangeleverd. Respondenten konden in de vragenlijst aangeven of ze de instructie voor het aanleveren van de gegevens wilden ontvangen. De scholen die vervolgens binnen een week geen gegevens toestuurd zijn nagebeld. Voor de analyse zijn uiteindelijk de Cito LVS-gegevens van 181 vvto-scholen gebruikt. Niet alle scholen hebben van alle gevraagde toetsen (bruikbare) gegevens aangeleverd, waardoor het aantal scholen per analyse lager kan uitvallen. Om na te gaan of deze groep vvto-scholen enigszins overeenkomt met alle 932 vvto-scholen in dit onderzoek, worden de twee groepen op enkele kenmerken vergeleken. De verschillen tussen de twee groepen blijken minimaal en niet significant (Tabel 5.1).

Tabel 5.1 – Representativiteit 181 vvto-scholen t.o.v. 932 vvto-scholen

	181 vvto-scholen (in %)	Alle vvto-scholen (N=932, in %)
<i>Percentage gewichtenleerlingen</i>		
Gewicht 0.0	92,1	92,0
Gewicht 0.3	5,2	4,8
Gewicht 1.2	2,6	3,2
<i>Schoolgrootte</i>		
1-100	22,1	20,4
101-200	32,6	34,7
201-300	22,7	23,5
301-400	8,3	11,1
>400	14,4	10,4
<i>Provincie</i>		
Drenthe	3,3	3,8
Friesland	8,3	7,4
Groningen	3,9	2,8
Gelderland	16,6	15,9
Flevoland	0,6	1,5
Overijssel	9,4	9,8
Noord-Holland	8,3	9,8
Zuid-Holland	21	22,4
Utrecht	9,9	10,1
Zeeland	6,1	5,2
Noord-Brabant	8,3	8,7
Limburg	4,4	2,8
<i>Stedelijkheid</i>		
Niet	18,2	15,4
Weinig	33,1	30,1
Matig	15,5	16,5
Sterk	18,8	23,7
Zeer sterk	14,4	14,3

Cito geeft aan dat de vorderingen van een groep vergeleken kunnen worden met die van de landelijke norm- of referentiegroep. We vergelijken in de navolgende analyses de gemiddelde score en spreiding van de groep vvto-scholen die Cito LVS-resultaten heeft aangeleverd met de

landelijke referentiegroep. Het is van belang om aan te geven dat Cito onderscheid maakt tussen niveau-indelingen op leerlingniveau en op groepsniveau. In deze analyse zal er uitsluitend op groepsniveau (d.w.z. geaggregeerd op het niveau van de school) worden geanalyseerd en worden ook deze normen gehanteerd. Cito heeft per toets een niveau-indeling op basis van de landelijke referentiegroep gemaakt. De gehanteerde niveau-indeling is als volgt:

<i>I</i> 20%	<i>20% hoogst scorende leerlingen</i>
<i>II</i> 20%	<i>20% boven het landelijk gemiddelde</i>
<i>III</i> 20%	<i>20% landelijk gemiddeld</i>
<i>IV</i> 20%	<i>20% onder het landelijk gemiddelde</i>
<i>V</i> 20%	<i>20% laagst scorende leerlingen</i>

Om de vvto-groep te vergelijken met de landelijke referentiegroep, zal bekeken worden hoe de vvto-groep is verdeeld over de ranges I t/m V. Aan de hand van een Chi²-toets wordt getoetst of de verdeling significant afwijkt van de referentiegroep. Met deze indeling kunnen we de verdeling van de scholen over de niveaus zien. Naast de niveau-indeling heeft Cito voor elke toets een gemiddelde vaardigheidsscore van de landelijke referentiegroep berekend. We gebruiken deze als norm waarmee we de gemiddelde vaardigheidsscore van de vvto-groep vergelijken. Met behulp van een t-toets toetsen we of de vvto-scholen significant hoger of lager scoren dan deze norm.

Zowel bij de Chi²-toets als bij de t-toets wordt geen rekening gehouden met eventuele (achtergrond)kenmerken van de scholen die van invloed kunnen zijn op verdeling en de gemiddelde vaardigheidsscore per school. Om deze reden nemen we aan de hand van een lineaire regressieanalyse een aantal belangrijke achtergrondkenmerken mee: het percentage gewichtenleerlingen op schoolniveau, het aantal jaren dat de school vvto aanbiedt, de gemiddelde lestijd meertalig onderwijs in de groepen 1 t/m 8 van de school en of de vreemde taal als voertaal wordt gebruikt in een ander vak dan wel bij routinematige activiteiten (denk aan: fruit eten, voorlezen, spelletjes tussendoor, etc.). De invloed van deze vier factoren op de afwijking van de norm (het landelijk gemiddelde) zal worden geanalyseerd.

Eerder werd aangegeven dat zowel de Cito LVS-gegevens zijn opgevraagd van midden groep 5 van schooljaar 2014/2015 als die van midden groep 5 van schooljaar 2016/2017. Op deze manier kunnen we vergelijken of groep 5-leerlingen op scholen die in de tussenliggende periode vvto hebben ingevoerd, anders zijn gaan presteren op de Cito LVS-taaltoetsen sinds de invoering van vvto dan de landelijke referentiegroep.

Van de 181 scholen die toetsgegevens hebben opgestuurd, hebben 33 scholen in schooljaar 2015/2016 of 2016/2017 vvto ingevoerd. Voor deze 33 scholen zal de afwijking van de gemiddelde vaardigheidsscore van de referentiegroep op de twee momenten vergeleken worden. Wanneer er een duidelijk verschil is in de afwijking van de norm tussen het eerste meetmoment

(2014/2015) en het tweede (2016/2017), dan kan dit erop duiden dat de invoering van vvto samenhangt met (een ontwikkeling in) de gemiddelde vaardigheidsscore. Omdat het om een select aantal scholen gaat (33 vvto-scholen), bekijken we eerst hoe deze groep getypeerd kan worden.

Ten eerste wordt duidelijk dat alle 33 scholen vroeg vreemdetalenonderwijs aanbieden in het Engels. 21 scholen (64%) bieden vvto aan sinds schooljaar 2015/2016 en 12 (36%) scholen bieden vvto aan sinds schooljaar 2016/2017. Geen van de 33 scholen heeft naast de vvto-stroom een reguliere stroom zonder vvto. De grootte van deze 33 scholen verschilt; 21% van de scholen is een school met 1-100 leerlingen, 36% heeft 101-200 leerlingen, 21% 201-300 leerlingen en 21% van de scholen heeft meer dan 300 leerlingen. Vvto kan op verschillende manieren worden vormgegeven. De meeste scholen die in de laatste twee schooljaren vvto invoerden, geven gemiddeld genomen een half uur tot 1 uur per week les in het Engels (Tabel 5.2). 97% geeft dan ook vvto (Engels) als een apart vak, maar scholen geven ook aan dat het vaak bij dagelijkse routines gebeurt (45,5%). Iets minder dan een vijfde (18,2%) van de scholen gebruikt Engels als voertaal bij andere vakken.

Tabel 5.2 – Gemiddeld aantal minuten onderwijs in andere taal per week groep 1-8¹²

Tot half uur	6,7%
Half tot 1 uur	83,3%
1-2 uur	6,7%
Meer dan 2 uur per week	3,3%
N	30

Bij 30 van de 33 scholen wordt de andere taal onderwezen door een groepsleerkracht, terwijl de overige drie scholen een combinatie van een groepsleerkracht en een vakleerkracht hanteren. 28% van de groepsleerkrachten beheerst Engels op maximaal B1 niveau, 31% beheerst Engels op B2-niveau of hoger. Van 41% van de groepsleerkrachten is het ERK-niveau onbekend.

5.1 Drie Minuten Toets (Technisch Lezen)

In Tabel 5.3 wordt de verdeling over de vijf scorecategorieën voor de DMT weergegeven voor de vvto-groep. De vvto-scholen scoren significant hoger op de DMT dan de landelijke referentiegroep. Vervolgens wordt in Tabel 5.4 de het gemiddelde van de vvto-scholen (72,49) vergeleken met de norm (70). Het gemiddelde van de vvto-scholen is eveneens significant hoger dan dat van de landelijke referentiegroep.

¹² Niet alle 33 scholen hebben de vraag naar de onderwijstijd in de andere taal voldoende ingevuld, waardoor drie scholen in de tabel ontbreken.

Tabel 5.3 – Niveau-indeling I t/m V Drie-Minuten-toets

Landelijke referentiegroep			Vvto-scholen (N=153)		
	Ranges M5	Verdeling	Verwachte N (o.b.v. landelijke referentiegroep)	Geobserveerde N	Verdeling
I	> 74,7	20%	30,6	59	38,4 %
II	70,7 t/m 74,7	20%	30,6	42	27,4%
III	68,4 t/m 70,6	20%	30,6	16	10,6%
IV	64,7 t/m 70,6	20%	30,6	19	12,5%
V	<64,7	20%	30,6	17	11,1%

Chi²=48,013; p=0,000

Tabel 5.4 – Gemiddelde vaardigheidsscore DMT landelijke referentiegroep t.o.v. vvto (N=153)

Norm	Vvto-scholen	Afwijking vvto van landelijkgemiddelde
70	72,49	2,49 (t=4,063; p=0,000)

Om rekening te houden met enkele schoolkenmerken van de verschillende vvto-scholen, wordt de invloed van vier variabelen (percentage gewichtenleerlingen van de school, aantal jaren dat de school vvto aanbiedt, de gemiddelde lestijd Engels in groep 1 tot en met 8 en of Engels als voertaal wordt gebruikt) op de afwijking van de norm (het landelijk gemiddelde) geschat. De afwijking van de norm is als volgt berekend: *Gemiddelde score vvto-groep – gemiddelde landelijke referentiegroep* (in dit geval: Gemiddelde DMT vvto-groep – 70).

Uit tabel 5.5 komt naar voren dat de gemiddelde lestijd waarin vvto wordt aangeboden van invloed is op de afwijking van het gemiddelde: des te meer lestijd wordt besteed aan het meertalig onderwijs, des te kleiner wordt de positieve afwijking van de norm (p=0,077). Vvto-scholen die meer lestijd aan de andere taal besteden scoren dus minder hoog op de DMT dan vvto-scholen die minder lestijd aan de andere taal besteden, maar nog altijd hoger dan de norm.

Tabel 5.5 – De invloed van verschillende schoolkenmerken op de afwijking van de norm voor DMT (N=133)

	B	p-waarde
Intercept	2,854	0,099
Percentage gewichtenleerlingen	0,021	0,813
Jaren dat school vvto aanbiedt	0,057	0,772
Gemiddelde lestijd Engels in groep 1 t/m 8 (in minuten)	-0,022	0,077
Engels als voertaal gebruikt	0,801	0,573

Om een indicatie te kunnen geven of de invoering van het meertalige onderwijs invloed heeft gehad op de Nederlandse taalvaardigheid van de leerlingen, zijn de scores van een aantal vvto-scholen op twee meetmomenten bekeken. Het eerste meetmoment ligt dan vóór de invoering van vvto (2014/2015), het tweede meetmoment is in 2016/2017, na de invoering van vvto. Er wordt

geselecteerd op scholen die in schooljaar 2015/2016 of 2016/2017 vvto-onderwijs hebben ingevoerd. In Tabel 5.6 zien we dat de scholen na invoering van vvto iets sterker positief afwijken van het landelijk gemiddelde dan voor de invoering van vvto, maar dit verschil is niet significant.

Tabel 5.6 – Verschil in afwijking van de landelijke norm (DMT) voor en na invoering van vvto-onderwijs (N=23)

Gemiddelde afwijking van landelijke referentie DMT 2014-2015	Gemiddelde afwijking van landelijke referentie DMT 2016-2017	Vershil DMT2 – DMT1
2,98	3,13	0,15 (p=0,920)

5.2 AVI (Technisch Lezen)

Voor AVI worden er geen niveau-indelingen I t/m V gehanteerd. Leerlingen krijgen op moment M5 (midden groep 5) de leeskaarten voor M5. Behalen zij het M5-niveau, dan kunnen scholen doortoetsen waardoor een leerling die in groep 5 zit, een hoger niveau kan behalen. We weten echter niet of alle scholen waarvan we de toetsgegevens hebben ontvangen, dit doen. Wanneer een leerling in groep 5 nog moeite heeft met de M5-kaart, behaalt deze een niveau onder M5 (Instructie- of Frustratie-niveau). Om de AVI-niveaus kwantitatief te kunnen analyseren, hebben we de niveaus als volgt gescoord:

Niveau	Score
S (start)	0
M3	1
E3	2
M4	3
E4	4
M5	5
E5	6
M6	7
E6	8
M7	9
E7	10
P	11

De gegevens zijn opgevraagd voor het meetmoment midden groep 5 (M5). Omdat er geen landelijke normgegevens zijn, verwachten we dat een leerling ten minste M5 niveau zal halen en hanteren we dit als norm. In tabel 5.7 wordt duidelijk dat de vvto-groep met gemiddeld E5/M6 niveau hoger scoort dan deze norm. Er kan echter niet worden gesteld dat de vvto-scholen het beter doen dan de landelijke referentiegroep omdat het niet duidelijk wat de gemiddelde score van deze groep is.

Tabel 5.7 – Gemiddelde score AVI landelijke referentiegroep t.o.v. vvto (N=114)

Norm	Vvto-groep	Afwijking vvto van landelijk gemiddelde
5	6,44	1,44 (t=13,531; p=0,000)

In tabel 5.8 wordt door middel van een regressieanalyse bekeken of de vier controlekenmerken van invloed zijn op de afwijking van de norm (afwijking van score 5). Geen van de vier schoolkenmerken blijken significant van invloed te zijn op de afwijking van de norm voor AVI.

Tabel 5.8 – De invloed van verschillende schoolkenmerken op de afwijking van de norm voor AVI (N=99)

	B	p-waarde
Intercept	1,789	0,000
Percentage gewichtenleerlingen	0,005	0,758
Jaren dat school vvto aanbiedt	-0,040	0,212
Gemiddelde lestijd Engels in groep 1 t/m 8 (in minuten)	-0,007	0,163
Engels als voertaal gebruikt	0,183	0,431

Verder vertoont de invoering van vvto (Tabel 5.9) geen relatie met de scores van de vvto-groep voor de AVI; de afwijking van de norm blijft ongeveer gelijk en is niet significant.

Tabel 5.9 – Verschil in afwijking van de norm (AVI) voor en na invoering van vvto-onderwijs (N=19)

Gemiddelde afwijking van norm AVI 2014-2015	Gemiddelde afwijking van norm AVI 2016-2017	Verschil AVI 2 – AVI 1
1,16	1,50	0,34 (t=1,276; p=0,218)

5.3 Begrijpend Lezen

In tabel 5.10 zijn de niveau-indelingen voor de toets Begrijpend Lezen¹³ weergegeven. De verdeling van de vvto-groep over de ranges I t/m V wordt vergeleken met de niveau-indeling die Cito op basis van de landelijke referentiegroep gemaakt. De vvto-groep is oververtegenwoordigd in het hoogste (I) en het een-na-hoogste (II) niveau. Na toetsing blijkt dat de scoreverdeling van de vvto-groep significant afwijkt van de landelijke referentiegroep.

Ook het gemiddelde vaardigheidsniveau van de vvto-groep voor Begrijpend lezen is significant hoger dan de norm (Tabel 5.11).

¹³ De vvto-scholen hebben toetsresultaten van verschillende toetsgeneraties van Cito aangeleverd. Met behulp van een rekenformule van Cito zijn alle toetsscores voor Begrijpend lezen omgerekend naar de meest actuele toetsgeneratie (3.0).

Tabel 5.10 – Niveau-indeling I t/m V Begrijpend Lezen

	Landelijke referentiegroep		Vvto-scholen (N=160)		
	Ranges M5	Verdeling	Verwachte N (o.b.v. landelijke referentiegroep)	Geobserveerde N	Verdeling
I	>163,5	20%	32	51	31,6%
II	157,1-163,5	20%	32	38	23,8%
III	151,6-157,0	20%	32	32	20,0%
IV	145,1-151,5	20%	32	22	13,9%
V	<145,1	20%	32	17	10,7%

Chi²=22,563; p=0,000

Tabel 5.11 Gemiddelde vaardigheidsscore Begrijpend Lezen landelijke referentiegroep t.o.v. vvto (N=160)

Norm	Vvto-scholen	Afwijking vvto van landelijk gemiddelde
154	157,88	3,88 (t=3,198; p=0,002)

Hoewel we in de analyse rekening houden met verschillen in leerlingpopulatie tussen vvto- en eibo-scholen, zien we dat binnen de groep van vvto-scholen het percentage gewichtenleerlingen van invloed is op de afwijking van de norm (Tabel 5.12). Des te hoger het percentage leerlingen met een gewicht op een vvto-school, des te kleiner de (positieve) afwijking ten opzichte van de landelijke referentiegroep. De andere schoolkenmerken blijken niet significant van invloed op de afwijking van de norm.

Tabel 5.12 – De invloed van verschillende schoolkenmerken op de afwijking van de norm voor Begrijpend Lezen (N=138)

	B	p-waarde
Intercept	6,149	0,068
Percentage gewichtenleerlingen	-0,545	0,001
Jaren dat school vvto aanbiedt	-0,170	0,676
Gemiddelde lestijd Engels in groep 1 t/m 8 (in minuten)	0,011	0,658
Engels als voertaal gebruikt	3,915	0,166

De invoering van het meertalige onderwijs heeft geen invloed op de vaardigheid Begrijpend lezen (Tabel 5.13). Hoewel de afwijking van de norm groter lijkt te zijn geworden, zien we dat het verschil in afwijking tussen de twee meetmomenten niet significant is.

Tabel 5.13 – Verschil in afwijking van de landelijke norm (Begrijpend Lezen) voor en na invoering van vvto-onderwijs (N=23)

Gemiddelde afwijking van norm Begrijpend Lezen 2014-2015	Gemiddelde afwijking van norm Begrijpend Lezen 2016-2017	Verskil Begrijpend Lezen 2 – Begrijpend Lezen 1
1,70	4,48	2,78 (t=0,890; p=0,383)

5.4 Woordenschat

Vvto-scholen scoren significant hoger dan de landelijke referentiegroep op de toets Woordenschat. Dit blijkt zowel uit de vergelijking van de verdeling over de niveaus (Tabel 5.14) als uit de vergelijking van het gemiddelde van de vvto-groep met de norm (Tabel 5.15).

Tabel 5.14 – Niveau-indeling I t/m V Woordenschat

Landelijke referentiegroep			Vvto-groep (N=87)		
	Ranges M5	Verdeling	Verwachte N (o.b.v. landelijke referentie- groep)	Geobserveerde N	Verdeling
I	>68,4	20%	17,4	36	41,3%
II	65,2-68,4	20%	17,4	19	21,7%
III	62,4-65,2	20%	17,4	8	9,3%
IV	59,1-62,4	20%	17,4	15	17,3%
V	<59,1	20%	17,4	9	10,5%

Chi²=29,494; p=0,000

Tabel 5.15 Gemiddelde vaardigheidsscore Woordenschat landelijke referentiegroep t.o.v. vvto (N=87)

Norm	Vvto-groep	Afwijking vvto van landelijk gemiddelde
64	66,66	2,66 (t=3,401; p=0,001)

Opnieuw zien we dat binnen de groep van vvto-scholen het percentage gewichtenleerlingen van invloed is op de afwijking van de norm voor Woordenschat. Een hoger percentage gewichtenleerlingen op een vvto-school voorspelt een kleinere positieve afwijking ten opzichte van de norm. Daarnaast zien we dat wanneer op school het Engels wordt gebruikt als voertaal bij andere vakken of bij routinematige activiteiten de afwijking ten opzichte van de norm sterker positief is (p=0,088). Het is dus niet zo dat wanneer Engels als voertaal wordt gebruikt dit negatieve gevolgen heeft voor de Nederlandse woordenschat. Sterker nog, het effect is juist andersom.

Tabel 5.16 – De invloed van verschillende schoolkenmerken op de afwijking van de norm voor Woordenschat (op basis van lineaire regressieanalyse) (N=78)

	B	p-waarde
Intercept	3,498	0,062
Percentage gewichtenleerlingen	-0,330	0,001
Jaren dat school vvto aanbiedt	-0,137	0,577
Gemiddelde lestijd Engels in groep 1 t/m 8 (in minuten)	0,018	0,110
Engels als voertaal gebruikt	2,779	0,088

Ook bij de deelvaardigheid Woordenschat blijkt, net als bij de voorgaande deelvaardigheden, geen relatie te bestaan met de invoering van vvto (Tabel 5.17).

Tabel 5.17 Verschil in afwijking van de landelijke norm (Woordenschat) voor en na invoering van vvto-onderwijs (N=14)

Gemiddelde afwijking van norm Woordenschat 2014-2015	Gemiddelde afwijking van norm Woordenschat 2016-2017	Vershil Woordenschat 2 – Woordenschat 1
1,87	1,83	-0,04 (p=0,983)

5.5 Spelling

De vvto-scholen scoren ook op de vaardigheid Spelling significant hoger dan de landelijke referentiegroep. Dit blijkt zowel uit de vergelijking van de verdeling over de niveaus (Tabel 5.18) als uit de vergelijking van het gemiddelde van de vvto-groep met de norm (Tabel 5.19).

Tabel 5.18 – Niveau-indeling I t/m V Spelling

Landelijke referentiegroep			Vvto-scholen (N=121)		
	Ranges M5	Verdeling	Verwachte N (o.b.v. landelijke referentiegroep)	Geobserveerde N	Verdeling
I	>309,2	20%	24,4	35	28,8%
II	299,5-309,2	20%	24,4	38	31,1%
III	291,3-299,5	20%	24,4	24	20,0%
IV	281,5-291,2	20%	24,4	12	10,0%
V	<281,5	20%	24,4	12	10,0%

Chi2=24,992; p=0,000

Tabel 5.19 – Gemiddelde vaardigheidsscores Spelling (N=121)

Norm	Vvto-scholen (N=121)	Afwijking vvto van landelijk gemiddelde
295	302,4917	7,49168 (t=5,256; p=0,000)

Uit Tabel 5.20 blijkt dat binnen de groep van vvto-scholen het aandeel gewichtenleerlingen op school, de gemiddelde lestijd Engels en het aantal jaren dat de school vvto aanbiedt significant van invloed is op de afwijking van de norm. De eerste twee genoemde kenmerken hebben een negatief effect op de afwijking van de norm; het derde kenmerk heeft een positief effect.

Tabel 5.20 – De invloed van verschillende schoolkenmerken op de afwijking van de norm voor Spelling (N=104)

	B	p-waarde
Intercept	13,261	0,001
Percentage gewichtenleerlingen	-0,675	0,003
Jaren dat school vvto aanbiedt	0,785	0,096
Gemiddelde lestijd Engels in groep 1 t/m 8 (in minuten)	-0,062	0,014
Engels als voertaal gebruikt	-2,633	0,399

Voor de deelvaardigheid Spelling kan de relatie met de invoering van vvto niet getoetst worden. In schooljaar 2016/2017 toetsten bijna alle scholen op basis van de nieuwste toetsversie, Spelling 3.0. In het schooljaar 2014/2015 werd door de meerderheid van de scholen een oudere toetsversie voor Spelling gebruikt. De vaardigheidsscores van de oudere versie kunnen helaas niet omgerekend worden naar vaardigheidsscores op de nieuwe versie, waardoor er geen vergelijking tussen deze twee meetmomenten gemaakt kan worden.

6 Conclusies en reflectie

In de voorgaande hoofdstukken zijn de bevindingen gepresenteerd van het onderzoek naar het vroeg vreemdetalenonderwijs sinds de invoering in januari 2016 van de wet die het mogelijk maakt om tot maximaal 15% van de onderwijstijd in het Engels, Duits of Frans aan te bieden.

De conclusies bespreken we aan de hand van de vier onderzoeksvragen.

Onderzoeksvraag 1: Hoeveel scholen in het basisonderwijs maken gebruik van de mogelijkheid om onderwijs in een andere taal aan te bieden (tot het wettelijk maximum van 15% van de onderwijstijd)?

Of een school wel of niet vvto aanbiedt, wordt nergens verplicht geregistreerd. Wel worden scholen jaarlijks door Nuffic, de Nederlandse organisatie voor internationalisering in het onderwijs, uitgenodigd om zich bij hen te melden als ze zijn gestart met vvto. Op deze manier heeft Nuffic een bestand van meer dan 1100 scholen opgebouwd. Deze scholen zijn in eerste instantie door ons uitgenodigd om mee te doen aan een enquête over hun vvto-aanbod. De meeste van de responderende scholen bleken ook inderdaad vvto-school te zijn. Daarnaast hebben we alle overige scholen in Nederland eveneens uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek, als controlegroep voor onderzoeksvraag 3 en om eventuele in de Nuffic-lijst ontbrekende scholen te bereiken. Een onverwachte uitkomst van het onderzoek was het feit dat een groot deel van de respondenten uit deze groep ook aangaf dat zij vvto aanbieden. Er bestaat kennelijk een groep scholen die naar eigen zeggen vvto aanbieden maar die dit nooit gemeld hebben of in ieder geval niet als zodanig bekend zijn bij Nuffic.

De invoering van de wet die het mogelijk maakt om 15% (3,5 uur) van de onderwijstijd in de vreemde taal (of talen) aan te bieden, heeft de vraag opgeworpen hoeveel vvto-scholen volledig gebruik maken van deze mogelijkheid. Het onderzoek heeft laten zien dat slechts een zeer klein deel van de scholen volledig gebruik maakt van deze ruimte. Vrijwel alle scholen (97%) bieden niet meer dan twee uur per week onderwijs in de andere taal aan. Vrijwel alle scholen doen dit als apart vak maar een groot deel grijpt ook dagelijkse activiteiten of routines aan om de vreemde taal te gebruiken (zoals fruit eten, voorlezen, spelletjes tussendoor en overgangsmomenten tussen lessen). Een op de vijf vvto-scholen zegt ook in lessen van andere vakken de vreemde taal als voertaal te gebruiken. Dat gebeurt het vaakst bij Muziek, maar ook bij Gym, Tekenen, Handvaardigheid, Aardrijkskunde en Geschiedenis en het minst bij Rekenen/wiskunde en Biologie.

Onderzoeksvraag 2: Voldoen de vaardigheden in de andere taal van betrokken leerkrachten aan het door Nuffic gestelde ERK-niveau?

De tweede onderzoeksvraag naar de vaardigheden van de leerkrachten die onderwijs in de vreemde taal geven, komt voort uit de motie-Bruijn c.s.¹⁴ In deze motie wordt de regering verzocht

14 Eerste Kamer, vergaderjaar 2015-2016, 34 031, G

om aandacht te besteden aan de kwaliteit van het onderwijs in de vreemde taal, onder meer door onderzoek te doen naar het taalbeheersingsniveau van de betrokken leerkrachten.

In de 'Standaard vroeg vreemdetalenonderwijs' heeft het Platform vvto onder leiding van Nuffic geformuleerd dat leerkrachten een taalvaardigheid op ten minste ERK-niveau B2 moeten bezitten (met uitzondering van schrijven waar B1 volstaat). Uit het onderzoek onder de vvto-scholen is gebleken dat het vreemdetalenonderwijs op deze scholen in de regel door de groepsleerkracht wordt gegeven of door een combinatie van een groepsleerkracht en een vakleerkracht. Opvallend in de resultaten is dat de school-/teamleiders of taalcoördinatoren die de vragenlijst hebben ingevuld van een groot deel van de betrokken groepsleerkrachten niet precies weten op welk niveau ze de vreemde taal beheersen; van slechts een op de vijf groepsleerkrachten was bekend dat ze aan het minimaal vereiste B2-niveau voldoen. Echter, ruim 60% van de respondenten heeft aangegeven dat de groepsleerkrachten scholing hebben gevolgd; *Classroom English* of andere scholing van onder meer Anglia, Early Bird, CEDIN, aan een hogeschool of van een *native speaker*. Dit kan erop wijzen dat het mogelijk beter is gesteld met de taalvaardigheid dan de resultaten ten aanzien van de ERK-niveaus op het eerste oog doen vermoeden.

Van de vakleerkrachten is van drie op de vijf bekend dat ze minimaal B2-niveau hebben. Dat is niet verrassend aangezien ruim de helft van de vakleerkrachten *native speaker* is. Daarnaast hebben veel vakleerkrachten scholing in de vorm van *Classroom English* of andere scholing gehad.

Onderzoeksvraag 3: In hoeverre vertoont de introductie van meertalig onderwijs een negatieve samenhang met de toegankelijkheid van het basisonderwijs?

De toegankelijkheid van het basisonderwijs is onderzocht aan de hand van twee indicatoren: ouderbijdrage en leerlinggewicht. De ouderbijdragen op de vvto-scholen zijn niet significant verhoogd sinds de invoering van de verruimde wetgeving in 2016. Wat betreft de vergelijking in ouderbijdragen tussen vvto- en eibo-scholen blijkt dat in het huidige schooljaar de ouderbijdrage wel significant hoger is op vvto-scholen. Concreet gaat het hier echter om een relatief klein bedrag, ongeveer 6 euro. Voor beide onderwijstypen bestaan bij verreweg de meeste scholen regelingen voor ouders die de bijdrage niet gemakkelijk kunnen betalen. Op dit punt is de toegankelijkheid voor leerlingen/ouders van de vvto scholen gelijk aan de eibo-scholen.

Ook wat betreft de indicator leerlinggewicht kunnen we concluderen dat er geen verband is gevonden tussen de wetswijzing en de toegankelijkheid van de vvto-scholen. Het percentage gewichtenleerlingen is zowel op de eibo- als op de vvto-scholen licht gedaald in de periode 2014/15 – 2016/17 (voor en na de wetswijziging). Los van deze ontwikkeling, worden vvto-scholen echter wel vaker bezocht door leerlingen zonder leerlinggewicht (92% van de leerlingen op vvto-scholen heeft geen leerlinggewicht, tegenover 88% op de eibo-scholen).

De vraag blijft wel hoe het verschil precies te duiden is omdat hier een kip-en-ei-probleem lijkt te spelen. Kiezen laagopgeleide ouders (met kinderen met leerlinggewicht) bewust niet voor een vvto-school en andersom: kiezen hogeropgeleide ouders (met kinderen zonder leerlinggewicht) bewust voor een vvto-school? Of kiezen scholen met veel leerlingen met leerlinggewicht ervoor om geen vvto aan te bieden, omdat zij denken dat dit type leerlingen extra belast wordt door vvto en zij verwachten alle onderwijstijd al nodig te hebben voor verbeteren van de Nederlandse taalvaardigheid? Deze laatste redenering vonden we terug in de antwoorden op de open vraag

'Waarom kiest uw school ervoor om geen onderwijs in een vreemde taal aan te bieden'. Veel scholen (35%) gaven aan dat vanwege de leerlingpopulatie de focus bij het Nederlands ligt.

Veel controlescholen blijken geen duidelijke mening te hebben over de verwachte gevolgen van vvto, wellicht vanuit een tekort aan kennis of ervaring. Opvallend is wel dat de scholen die wel een mening geven, niet per se negatief staan tegenover vvto. Deze scholen zien grotendeels vooral positieve gevolgen van vroeg vreemdetalenonderwijs.

Onderzoeksvraag 4: In hoeverre bestaat er een samenhang tussen vvto (tot maximaal 15% van de onderwijstijd) en de beheersing van de Nederlandse taal?

Om de vraag naar een mogelijke relatie tussen vvto en de beheersing van de Nederlandse taal te onderzoeken, is gebruik gemaakt van bestaande databronnen, namelijk Cito LVS-taaltoetsgegevens van leerlingen midden groep 5 (M5) van de vvto-scholen. De scholen die deze hebben aangeleverd bieden alle vvto Engels aan. Er is gekeken naar de resultaten van vijf taaltoetsen: Technisch lezen (DMT en AVI¹⁵), Begrijpend Lezen, Woordenschat en Spelling. Uit de analyses van de toetsresultaten is gebleken dat de leerlingen op de vvto-scholen op vier van de vijf toetsen gemiddeld significant hogere scores behalen dan de norm die Cito voor M5 hanteert, gebaseerd op een landelijke referentiegroep (Tabel 6.1A). Cito hanteert daarnaast voor elke toets een indeling van scholen over vijf niveaus, eveneens op basis van een landelijke referentiegroep. Wanneer we de verdeling van de vvto-scholen vergelijken met deze verdeling zien we ook dat de leerlingen van de vvto-scholen het goed doen; ze zijn oververtegenwoordigd in de hogere niveaus. De resultaten op de taaltoetsen van de groep 5 leerlingen zijn in lijn met wat eerder in het FLIPP-onderzoek gevonden werd voor het niveau van de Nederlandse woordenschat bij vvto-leerlingen in de groepen 1 en 2. Bij een vergelijking van M5-toetsscores van 2014/15 en 2016/17 is geen negatieve samenhang gevonden tussen de invoering van vvto en de M5-toetsscores voor en na invoering. Scholen die in deze periode vvto hebben ingevoerd hebben voor en na invoering vergelijkbare scores op de genoemde taaltoetsen.

Vervolgens is gekeken naar vier kenmerken van de scholen die van invloed kunnen zijn op het verschil in de toetsresultaten van de scholen met en zonder vvto: de lestijd die aan vvto wordt besteed (aantal minuten per week), het aantal jaren dat de school ervaring met vvto heeft, het percentage gewichtenleerlingen op een school en of Engels als voertaal wordt gebruikt bij andere vakken of bij routinematige activiteiten (Tabel 6.1B). Bij een hoger aandeel gewichtenleerlingen op een vvto-school, zien we een kleiner (positief) verschil ten opzichte van de norm gebaseerd op de landelijke referentiegroep, voor de M5-toetsen van Begrijpend Lezen, Woordenschat en Spelling. Voor Technisch Lezen hebben we deze relatie niet gevonden. Daarnaast is een samenhang gevonden met het aantal minuten onderwijs in het Engels. Meer Engelse lestijd gaat samen met een gemiddeld lagere score (maar beide nog steeds boven de norm) voor Technisch Lezen (DMT) en Spelling. Bij Spelling zien we dat het aantal jaren dat een school ervaring heeft met vvto positief samenhangt met de afwijking van de landelijke referentiegroep. En bij Woordenschat komt tot slot naar voren dat op scholen waar Engels als voertaal wordt gebruikt de positieve afwijking ten opzichte van de norm groter is.

15 DMT: Drie Minuten Toets

AVI: Analyse Van Individualiseringsvormen

Tabel 6.1 – Overzichtstabel analyse van taaltoetsgegevens M5 vvto-scholen

A	DMT	AVI	Begrijpend Lezen	Woordenschat	Spelling
Niveau-indeling	+	n.v.t.	+	+	+
Afwijking gemiddeld	+	+ ¹⁶	+	+	+
Voor en na invoering vvto-onderwijs					
+ Positieve afwijking van de vvto-groep ten opzichte van de landelijke referentiegroep					
B	DMT	AVI	Begrijpend Lezen	Woordenschat	Spelling
<i>Invloed van schoolkenmerken:</i>					
- Percentage gewichtenleerlingen			-	-	-
- Jaren vvto-ervaring					+
- Gemiddelde lestijd Engels in groep 1 t/m 8	-				-
- Engels als voertaal gebruikt				+	
+ Positieve samenhang van schoolkenmerk met afwijking van de landelijke referentiegroep					
- Negatieve samenhang van schoolkenmerk met afwijking van de landelijke referentiegroep					

¹⁶ Vanwege een afwijkende scoring van de AVI-toetsing kunnen we hiervoor alleen stellen dat de vvto-scholen voldoen aan de norm die voor midden groep 5 geldt.